

Абдулҳаким қори
Комилжон ўғли

ТАЖВИД

(ҚУРЪОН ЎҚИШ
ҚОИДАЛАРИ)

Самарқанд
"Имом Бухорий халқаро маркази"
2018 йил

УДК: 28-24-472

КБК: 86.38

A-15

Тажвид (Қуръон ўқиш қоидалари)/ Нашрга тайёрловчи: Абдулҳаким қори Комилжон ўғли. – Тошкент: "Имом Бухорий халқаро маркази", 2018. – 64 б.

Қуръони каримни тўғри ўқишни ўрганиш ҳар бир мусулмоннинг бурчидир. Динимизда ҳар бир ишнинг тартиб-қоидалари белгилаб берилгани каби Қуръони каримни ўқишнинг ҳам ўзига хос қоидалари бор. Қўлингиздаги тажвид илмига бағишланган ушбу китобда ана шу қоидалар баён этилган.

**Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари
бўйича қўмитанинг 2018 йил
27 февралдаги 1164-сонли
хулосаси асосида тайёрланди**

УДК: 28-24-472

КБК: 86.38

A-15

ISBN 978-9943-5322-4-3

© Абдулҳаким қори
Комилжон ўғли, 2018
© "Имом Бухорий халқаро маркази"

МУҚАДДИМА

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ

Қуръони карим тиловатини ибодат қилган Меҳрибон ва Раҳмли Аллоҳ таолога беадад ҳамду санолар бўлсин.

Бу калом қандай нозил бўлган бўлса, шундай таълим берган пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафога тўхтовсиз дуруд савотлар бўлсин.

Аллоҳнинг сўнги каломи – Қуръони каримни ўрганиш ва унга амал қилиш ҳар бир кишининг бурчидир. Шариатда барча ишларни мукаммал бажаришнинг тартиб-қоидалари бўлганидек, Қуръони каримни ҳам мукаммал ҳолда тиловат қилишнинг қоидалари мавжуд. Буни аввало ибодат ва унинг ҳар бир ҳарфига улкан ажрлар берилишини ҳис қилиш керак.

Дарҳақиқат, юртимизда тажвид илми борасида кейинги йилларда жуда кўп китоблар ёзилди. Улар орасида содда, қисқа, оддий усулда ўргатадиганлари ҳам, бу ил-

мни чуқур, мукаммал даражада баён қилганлари ҳам мавжуд. Мазкур илмни юртошларимиз томонидан мукаммал тарзда ўрганиб борилаётгани янада қувонарли ҳол. Қуръон ва уни ўқиш илмига бўлган муҳаббатнинг ортиб бориши натижасида юртимизда жуда катта ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, Муборак Рамазон ойида масжидларда хатми Қуръонлардаги чиройли қироатлар, қориларнинг инсонларни ҳавасини келтирадиган даражадаги тиловатлари юксак эътирофларга сабаб бўлмоқда. Айниқса, президентимиз ташаббуси билан жорий 2018 йилда “Ўзбекистон Қуръон мусобақаси-2018”нинг ўтказилиши янада қувонарли ҳол. Аллоҳ таолонинг марҳамати ва ионяти билан бундай хайрли ишлар, Қуръонга бўлган илмларнинг ривожини юртимизда қайтадан камолга етмоқда.

Имом Ғаззолий шундай дейдилар: “Қуръонни ҳақиқий тиловат қилиш – тиловатда тил, ақл ва қалбнинг иштирок этишидир”. Шундан келиб чиқадики, бу китоб бошқа китоблардан ўзгача хусусиятга эга. Қуръони каримнинг комил тиловат қилиш ва тиловатига бериладиган савобга эришиш учун тажвид қоидаларига риоя

Қуръон ўқиш қоидалари

қилиш зарур. Зеро Аллоҳ таоло Қуръонда шундай марҳамат қилган:

وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا

“Қуръонни тартил билан тиловат қил”.
(Муззаммил сураси, 4-оят).

فَاقْرَأْهُ مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ

“...Бас (энди), Қуръондан муяссар бўлганича ўқинглар”. (Муззаммил сураси, 20-оят).

Мазкур оятлардан Қуръонни ўқишда диққат-эътиборли бўлиш, хотиржам, маъноларини чуқур мулоҳаза қилиб ўқиш кераклиги тушунилади. Булар эса тажвид қоидалари – ҳарфларни ўз махражидан чиқариш, ингичка ўқиладиган ҳарфларни ингичка, йўғон ўқиладиган ҳарфларни йўғон ўқиш, мадларга, изҳор, ихфо ва идғом каби қоидаларига тўлиқ амал қилиш билан бўлади.

Аллоҳ таоло Қуръони каримни бир-бирини қувватлаган лафзлар ва маънолар бўлган оят ва суралардан иборат китоб қилиб нозил қилди. Уни тинглаганда Аллоҳдан қўрқувчи бандалариинг қалблари титрайди, маъноларини англаганда эса

унинг зикри билан қалблар таскин топади. Бу бир ҳидоят йўли бўлиб, Аллоҳ ўзи истаган бандасига насиб этади. Аллоҳ адаштирган кишини эса, ҳеч ким ҳидоятга бошлай олмайди.

Инсон бу фоний – ўткинчи дунёда абдий дунёга кўчмасдан аввал Холиқнинг каломидан завқ олиш, уни кўрсатилганидек ўқишга ҳаракат қилиб илоҳий хитобни эшитиш ва эшиттириш ғояси билан яшаши керак. Қалбини жаҳолатнинг барча туридан холи қилиб, иймон нури ила ойдинлатиш ҳаракатида бўлган сиз азизларнинг эътиборингизга мўъжазгина ушбу китобчани тақдим этмоқдамиз. Агар ниятимизни холис қилиб, поклаб, ихлос билан тажвид илмини ўрганишга киришсак, бу йўлда Аллоҳга дуо қилиб, осон қилишини сўрасак, албатта Аллоҳ бу илм йўлини енгил қилади. Ўзининг каломини тўғри ўқишга муваффақ қилади, қалбларимизни очади.

Ушбу китобдан манфаат топсангиз Аллоҳдан, нуқсон ва камчиликларини ожизлигимизга йўясиз, деган умиддамиз. Тажвид илмига бағишланган қисқа ва мўъжаз бу китоб дарс шаклида ҳозирланган бўлиб, ўқувчига асосий маълумотларни тақдим

Қуръон ўқиш қоидалари

этади. Бу ва бу каби китоблардан фойдаланиб Қуръони каримни буюрилганидек ўқишга ва ўқитишга ҳаракат қилиб, илоҳий хитобни эшитиш ва эшиттиришга ғайрат қилаётган барча дўстларимизга Аллоҳнинг раҳмати, баракоти, ҳидояти ва муваффақиятини тилаймиз.

Тавфиқ ва ҳидоят Аллоҳдан.

Абдулҳаким қори Комилжон ўғли
*“Носирхон” жомеъ масжиди имом хатиби,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси қошидаги “Ўзбекистон Қуръон мусобақаси-2018”
ташкилий қўмитаси раиси ўринбосари*

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

«خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ»

Расулуллоҳ соллаллоҳу алай-
ҳи васаллам марҳамат қилдилар:
**“Сизларнинг яхшиларингиз Қуръон-
ни ўрганганларингиз ва уни ўргатган-
ларингиздир”.** (Бухорий ривоят қилган)

وَالْأَخْذُ بِالتَّجْوِيدِ حَتْمٌ لَا زِمَ * مَنْ لَمْ يُجَوِّدِ الْقُرْآنَ آثِمٌ

لَا نَهَ بِهِ إِلَيْهِ أَنْزَلَ * وَهَكَذَا مِنْهُ إِلَيْنَا وَصَلَ

**“Тажвид қоидаларини ўрганиш Қуръон
ўқиган барчага лозимдир (фарздир),**

**Ким Қуръонни тажвидсиз ўқиса гу-
ноҳкордир.**

**Чунки, Қуръонни Аллоҳ тажвид ила
нозил қилди ва шу тарзда бизгача етиб
келди.**

(Жазарий, Муқаддима).

ҚУРЪОН ТИЛОВАТИНИНГ ОДОБЛАРИ

1. Таҳоратли бўлиш.
2. Қироатдан аввал мисвок ишлатиш.
3. Тиловат қилинадиган жой ва кийим-нинг пок бўлиши.
4. Қиблаган юзланиш.
5. Ўйин-кулги ва чалғитувчи нарсалардан йироқ бўлиш.
6. Қироатни “Истиъоза” (Аъузу биллааҳи...) билан бошлаш.
7. Дикқат ва хушуъ билан ўқиш, маъноларни мулоҳаза қилиш.
7. Ҳар бир сура (Тавба сурасидан ташқари) аввалида “Басмала” (Бисмиллааҳи...) айтиш.
7. Тажвидга мувофиқ тиловат қилиш.
8. Овоз ва оҳангни чиройли қилиш.
9. Қуръон ўқилганда жим туриб, одоб билан тинглаш.
10. Қироат қилувчи хато қилса, тўғирлаб қўйиш.
11. Мусхафни таҳорат билан ушлаш.

12. Мусхафни баландроқ жойга қўйиш.
13. Мусхафни кўтарганда киндикдан баландда тутиш.
14. Мусхафни хушбўй тутиш, махсус ғилофда сақлаш.
15. Мусхафни эъзозлаш.

1-ДАРС

ҚУРЪОНИ КАРИМ ВА ТАЖВИД ҲАҚИДА

САВОЛ: Қуръони карим қандай китоб?

ЖАВОБ: Сўнгги пайғабар Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи васаллам)га Аллоҳ таъоло томонидан туширилган сўнгги китоб.

САВОЛ: Қуръони каримни қайси фаришта туширган?

ЖАВОБ: Жаброил (алайҳиссалом).

САВОЛ: Қуръони карим неча йил давомида тушган?

ЖАВОБ: 23 йил давомида тушган.

САВОЛ: Қуръони каримда нечта сура бор?

ЖАВОБ: 114 та.

Қуръон ўқиш қоидалари

САВОЛ: Тажвид нима?

ЖАВОБ: “Тажвид” – “яхшилаш”, “зийнатлаш”, “чиройли қилиш” бўлиб, истилоҳда Қуръони каримнинг ҳар бир ҳарфининг ҳаққини адо қилиб талаффуз қилишдир.

САВОЛ: Тартил нима?

ЖАВОБ: Ҳар бир ҳарфни ўз ўрнидан дона-дона қилиб чиқариб, тажвид қоидаларига риоя қилиш.

САВОЛ: Тажвид илмининг ҳукми қандай?

ЖАВОБ: Тажвид илмини ўрганиш, тиловат қилганда унга амал қилиш фарзи айндир.

САВОЛ: Тажвид илмининг мақсади нима?

ЖАВОБ: Қуръони карим тиловатида тилни хатодан сақлаш.

САВОЛ: Тажвид илмининг фойдаси нима?

ЖАВОБ: Икки дунё саодатига эришиш.

2-ДАРС

ИСТИЪОЗА ВА БАСМАЛА

САВОЛ: Истиъоза нима?

ЖАВОБ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ – “Аъузу биллаахи минаш-шайтоонир-рожийм” дейиш, “таъаввуз” деб ҳам юритилади.

САВОЛ: Истиъозанинг маъноси нима?

ЖАВОБ: Луғатда: “паноҳ сўраш” ва “илтижо”. Истилоҳда: Аллоҳга илтижо қилиб, шайтоннинг ёмонлигидан паноҳ сўраш.

САВОЛ: Истиъозанинг ҳукми нима?

ЖАВОБ: Қуръони карим оятларининг бирини ўқийдиган киши аввало таъаввуз айтиши мустаҳабдир.

САВОЛ: Басмала нима?

ЖАВОБ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ – “Бисмиллааҳир роҳмаанир роҳийм” дейиш.

САВОЛ: Басмала айтишнинг ҳукми нима?

ЖАВОБ: Қуръони карим сураларидан бирини ўқимоқчи бўлган кишининг “Бисмиллааҳи...” деб айтиши суннатдир.

3-ДАРС

АРАБ АЛИФБОСИ ҲАРФЛАРИ

САВОЛ: Араб алифбосида нечта ҳарф бор?

ЖАВОБ: 29та:

ء ا ب ت ث ج ح خ د
ذ ر ز س ش ص ض ط
ظ ع غ ف ق ك ل م ن
و ه ي

4-ДАРС

ИСТЕЪЛО ВА ИСТИФОЛА ҲАРФЛАРИ (йўғон ва ингичка ўқиладиган ҳарфлар)

САВОЛ: Ушбу 29 та ҳарф нечтага бўлинади?

ЖАВОБ: Иккига бўлинади.

САВОЛ: Нималарга?

ЖАВОБ: Истеъло ва истеъфола ҳарфларига.

САВОЛ: Истеъло ҳарфлари қандай ҳарфлар?

ЖАВОБ: Оғизни тўлдириб, тил орқасинининг орқа танглайга кўтарган ҳолда йўғон овозда ўқиладиган ҳарфлар.

САВОЛ: Истеъло ҳарфлари нечта?

ЖАВОБ: 7 та.

خُصَّ ضَغْطٌ قُظْ

أَخْ، أَضْ، أَضْ، أَغْ، أَظْ، أَقْ، أَظْ

Фалақ-2.

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ،

Аср-1.

وَالْعَصْرِ،

Мааъун-3.

وَلَا يَخُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ،

Фалақ-3.

مِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ،

Шарҳ -3.

الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ

5-ДАРС

ИСТИФОЛА ҲАРФЛАРИ

САВОЛ: Истифола ҳарфлари нечта?

ЖАВОБ: - 22 та.

САВОЛ: Истифола ҳарфлари қандай ҳарфлар?

ЖАВОБ: Оғизни ёйиб, тил орқасини оғиз тубига туширган ҳолда ингичка овозда ўқиладиган ҳарфлар.

САВОЛ: Истифола ҳарфлари қайсилар?

ЖАВОБ: Қуйидагилар:

ا ب ت ث ج ح د ذ ر ز س ش ع ف ك
ل م ن و ه ي

أب، آث، اُث، آج، آح، أد، آذ، أر، أز، أس،
أش، أع، أف، أك، آل، أن، أو، أه، آء، آئ

فотиҳа-6. أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ،

Масад-1. تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ،

Набаъ-13-14. وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا، مَاءً ثَجَّاجًا،

Шамс-1. وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا

6-ДАРС

НУТҚ АЪЗОЛАРИ ВА ҲАРФЛАРНИНГ ТАЛАФФУЗ ҚИЛИШ ЎРИНЛАРИ. ҲАРФЛАРНИНГ МАХРАЖЛАРИ

САВОЛ: Махраж нима?

ЖАВОБ: Луғатда: “чиқиш жойи”. Истилоҳда: “Ҳарфнинг чиқиш ва бошқасидан ажралиш жойи”.

САВОЛ: Товушларнинг махражлари нечта?

ЖАВОБ: 17 та.

САВОЛ: Ушбу 17 махраж нечта аъзода жойлашган?

ЖАВОБ: 5 та аъзода жойлашган, улар: ҳалқум ва оғиз бўшлиғи, ҳалқум, тил, икки лаб ва димоғ.

№	Махражлар жойлашган аъзолар номи	Шу аъзолардан чиқадиган махражлар
1	Ҳалқум ва оғиз бўшлиғи	1 та махраж
2	Ҳалқум	3 та махраж
3	Тил	10 та махраж
4	Икки лаб	2 та махраж
5	Димоғ	1 та махраж

Қуръон ўқиш қоидалари

САВОЛ: Ҳалқум (бўғиз) ва оғиз бўшлиғи-да ничта махраж бор?

ЖАВОБ: 1 та махраж бор

САВОЛ: Бу ердан қайси ҳарфлар чиқади?

ЖАВОБ: Мад ҳарфлари: **أ - أُ - إ**

САВОЛ: Ҳалқумда нечта махраж бор?

ЖАВОБ: 3 та махраж бор:

1- махраж яъни ҳалқумнинг охиридан **ه - ا**,

2- махраж, ҳалқумнинг ўртасидан **ع - ح**,

3- махраж, ҳалқумнинг энг юқори, яъни оғиз бўшлиғига яқин жойидан **غ - خ**

ҳарфлари чиқади.

САВОЛ: Тилда нечта махраж бор?

ЖАВОБ: Тилда 10 та махраж бор:

1- махраж **ق** – “қоф” махражи бўлиб, тилнинг туби ва унинг юқорисидаги танглайдан чиқади..

2- махраж **ك** – “каф” махражи бўлиб, “Қоф” махражининг бироз олдириғидан чиқади.

3- махраж тилнинг ўртаси билан унинг юқорисидаги танглай. Бундан **ی - ش - ج** – “жим”, “шийн” ва “йаа” ҳарфлари чиқади.

4- махраж **ض** – “дзод” ҳарфининг махражи бўлиб, тилнинг ўнг ёки чап орқа чети билан ост-уст озиқ тишларининг ора-ларидан чиқади.

5- махраж **ل** – “лам” ҳарфининг махражи бўлиб, тилнинг олдинги қисмининг юзаси ва танглайнинг олдинги тишларга қўшилган жойидан чиқади.

6- махраж тилнинг учи билан олдинги икки юқори тишнинг ич томони. Бундан ғуннаси **ن** – “нун” ҳарфи чиқади.

7- махраж тилнинг учи билан танглайнинг олди. Бундан **ر** – “ро” ҳарфи чиқади.

8- махраж тилнинг учи билан олдинги икки уст тишнинг туби. Бундан **ط - د - ت** – “та”, “дал” ва “то” ҳарфлари чиқади.

9- махраж тилнинг учи билан олдинги икки ост тишнинг юқори қисми. Бундан **ز - ص - س** – “за”, “син” ва “сод” ҳарфлари чиқади.

Қуръон ўқиш қоидалари

10- махраж тилнинг учи билан олдинги икки уст тишнинг учи. Бундан ظ - ث - ذ – “зал”, “са” ва “зо” ҳарфлари чиқади.

САВОЛ: Икки лабда нечта махраж бор ?

ЖАВОБ: 2 та махраж бор:

1- махраж ف – “фа” ҳарфининг махражи бўлиб, олдинги икки уст тиш билан остки лабнинг ич тарафидан чиқади.

2- махраж ب - م - و – “ба”, “мим ва “вав” ҳарфларининг махражи бўлиб, икки лабнинг орасидан чиқади.

“Вав” ҳарфида икки лабнинг ораси очилиб, чўччайтириб ўқилади. “ба” ва “мим”да икки лаб бир-бирига ёпишади.

САВОЛ: Димоғда нечта махраж бор?

ЖАВОБ: Димоғда 1 та махраж бор. Ундан ғунналик танвин, “мим”, “нун” ҳарфлари чиқади.

7-ДАРС

ҲАРАКАТ, СУКУН, СУКУНЛИ “НУН” ВА ТАНВИН

САВОЛ: Ҳаракат нима?

ЖАВОБ: Замма (َ), фатҳа (ِ) ва касра (ُ).

САВОЛ: Сукун нима?

ЖАВОБ: Ҳаракатсиз ҳарфларнинг усти-
га қўйидаладиган қуйидаги белги: (۞).

САВОЛ: Сукунли “нун” нима?

ЖАВОБ: Ҳаракатсиз “нун”. نْ

САВОЛ: Танвин нима?

ЖАВОБ: Икки замма (۞), икки фатҳа (۞)
ва икки касра (۞).

САВОЛ: Сукунли “нун” ва танвинда неч-
та қоида бор?

ЖАВОБ: 4 та: изҳор, иқлоб, идғом ва ихфо.

*Изоҳ: Икки замма (۞), икки фатҳа (۞)
ва икки касра (۞)ларнинг “нун”и сукунли
“нун” бўлиб, унга танвин дейилади. Тан-
вин талаффузда айтилиб, ёзувда ёзилмай-
диган “нун”дир.

8-ДАРС

ҚАЛҚАЛА ҲАРФЛАРИ

САВОЛ: Қалқала нима?

ЖАВОБ: Ҳарфни сукукли ҳолда нутқ қилганда кучли оҳангда эшитиладиган қилиб тебратиб ўқиш.

САВОЛ: Қалқала ҳарфлари нечта?

ЖАВОБ: 5 та:

ق - ط - ب - ج - د
(قُطِبُجَدْ)

Мисоллар:

أَحَدٌ * صَمَدٌ * كَسَبٌ * أَجْرٌ * إِفْتَرَبٌ * وَتَبٌ

ИЗОҲ: Ҳар бир қалқала ҳарфлари сокинлик келганда ўзининг махражи тебратиб айтилади. Бунда лаблар қимирамайди.

9-ДАРС

ҲАМС ВА СОФИР ҲАРФЛАРИ

САВОЛ: Ҳамс нима?

ЖАВОБ: Ҳарфни нутқ қилаётганда махражга суяниш кучсиз бўлгани учун ҳарфга ҳаво қўшиб чиқариш.

САВОЛ: Ҳамс ҳарфлари қайсилар?

ЖАВОБ: Қуйидаги 10 та ҳарфлар:

ت ث ح خ س ش ص ف ك ه

فَحَثُّهُ شَخْصٌ سَكَّتْ * أَثْ، أَثْ، اخْ

Ушбу ҳарфларни ҳар бирини суқунли қилиб айтиб кўрилса, товушдан ташқари ҳаво ҳам қўшилиб чиқаётганини ҳис қилиш мумкин

САВОЛ: Қандай ҳамс қилинади?

ЖАВОБ: ت – ك – “та” ва “каф” ҳарфлари фақатгина суқун бўлганда ҳамс қилинади. Қолган ҳарфлар эса ҳаракатли ва суқунли бўлганда ҳам ҳамс қилинади.

Масалан:

Иншиқоқ-1. إِذَا السَّمَاءُ أَنْشَقَّتْ *

Шарҳ-4. وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ *

Балад-2. رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً *

САВОЛ: Софир нима?

ЖАВОБ: Нутқ қилаётганда худди хуштаксимон қилиб талаффуз қилиш.

САВОЛ: Софир ҳарфлари нечта?

ЖАВОБ: Учта: ز - س - ص – “за”, “син”
ва “сод” ҳарфларидир.

أض، أس، أز

10-ДАРС

ИЗҲОР

САВОЛ: Изҳор нима?

ЖАВОБ: Сукунли “нун” ёки танвин 6 та ҳарфнинг бирига йўлиққанда, “нун”ни билдириб ўқиш.

САВОЛ: Изҳор ҳарфлари қайсилар?

ЖАВОБ: ع - ه - ح - غ - خ

Мисоллар:

Қурайш-4.

مِنْ خَوْفٍ

Бақара-225.

غَفُورٌ حَلِيمٌ

11-ДАРС

ИҚЛОБ

САВОЛ: Иқлоб нима?

ЖАВОБ: Сукунли “нун” ёки танвиннинг “нун”и “ба” ҳарфига йўлиққанда, “нун”ни “мим”га алмаштириб, димоғ билан икки ҳаракат миқдорича ғунна ушлаб туриш

САВОЛ: Иқлоб ҳарфлари нечта?

ЖАВОБ: Битта: ب

Мисоллар:

(Баййина-4) - مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَ نَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ (مِمَّ بَعْدِ)

وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ سَمِيعٌ بَصِيرٌ - (Ҳаж-61)

Маданий босма қуръонларда иқлобни билдириш учун танвин ила иқлоб қилинадиган ўринларда танвинни биттасини ўрнига кичкина мим харифи қўйиб кетилган. Сукунли нунларда эса нуннинг сукуни ўрнида “м” мим ҳарфи қўйиб кетилган.

وَمَا نَفَرَقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَ نَهُمُ
الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾

12-ДАРС

ИДҒОМ

САВОЛ: Идғом нима?

ЖАВОБ: Бир ҳарфни иккинчи бир ҳарф ичига киргизиб ўқиш.

САВОЛ: Идғом неча хил бўлади?

ЖАВОБ: Икки хил бўлади: ғуннали идғом ва ғуннасииз идғом.

САВОЛ: Ғунна нима?

ЖАВОБ: Димоғдан чиқадиган овоз.

САВОЛ: Ғуннали ҳарфлар нечта?

ЖАВОБ: 4 та: م - ن - و - ی - یمنو ҳарфлари.

САВОЛ: Ғуннасииз идғом ҳарфлари нечта?

ЖАВОБ: 2 та: ل - ر

ҒУННАЛИ ИДҒОМ

САВОЛ: Ғуннали идғом нима?

ЖАВОБ: Сукунли “нун” ёки танвин (یمنو) ҳарфларидан бирига йўлиққанида, “нун”ни ўша ҳарфнинг ичига киргизиб,

димоғ билан икки ҳаракат миқдорида ғун-
на қилиб ўқиш.

Мисоллар:

(Нур-45) (مِمَّا) - وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ

فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾

(Залзала-7) - (خَيْرِيَّهٖ)

* Эслатма: Қуръони каримнинг тўрт жойида сукунли “нун” “вав” ва “йа”га идғом қилмасдан, билдириб ўқилади:

(Роъд-4) - صُنُورًا

(Анъом-99) - قُنُورًا

(Соф-4) - بُنْيَانًا

(Аъло-16) - دُنْيَا

13-ДАРС

ҒУННАСИЗ ИДҒОМ

САВОЛ: Ғуннасиз идғом нима?

ЖАВОБ: Сукунли “нун” ёки танвин ى ва ل ҳарфларидан бирига йўлиққанида, “нун”ни ўша ҳарфнинг ичига киргизиб, ғуннасиз ўқиш.

Мисоллар:

Бақара-5 أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ - (مِرِّيهِمْ)

Бақара-22 فَأَخْرَجَ بِهِ مِّنَ الشَّجَرِ رِزْقًا لَّكُمْ - (رَزَقَلَكُمْ)

Ҳумаза-1 وَيُلَٰكِلْ هُمَزَةٌ لُّمَزَةٌ ﴿١﴾ (وَيُلَٰكِلْ - هُمَزَتُلُمَزَةٌ)

14-ДАРС

ИХФО

САВОЛ: Ихфо нима?

ЖАВОБ: Сукунли “нун” ёки танвин 15 та ихфо ҳарфларидан бирига йўлиққанида “нун”ни яшириб, димоғ билан икки ҳаракат миқдорича ғунна қилиб ўқиш

САВОЛ: Ихфо ҳарфлари қайсилар?

ЖАВОБ: Қуйидагилар:

ҒУННАЛИ ИХФО ҲАРФЛАРИ:

ت ث ج د ذ ز س ش ص
ض ط ظ ف ق ك

Мисоллар:

(Кафирун-3) وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾

(Қориъа-6) فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾

الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّنْ جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

(Қурайш-4)

جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
(Баййина-8) خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا

(Назиъаат-45) إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مَنِ يَخْشَهَا

(Қадр-1) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

(Фийл-4) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ

(Фалақ-2) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

(Рум-5) يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

(Худ- 82) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنْضُودٍ

(Муъминун-62) وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ

(Набаъ-40) يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ

(Марям-5) عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا

(Оли Имрон-4) مِنْ قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ

(Алақ-11) أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى

15-ДАРС

СУКУНЛИ МИМ

САВОЛ: Сукунли “мим”да нечта қоида бор?

ЖАВОБ: 3 та: ғуннали идғоми мислайн, ихфои шафавиййа ва изҳори шафавиййа.

САВОЛ: Ғуннали идғоми мислайн нима?

ЖАВОБ: Сукунли “мим” “мим” ҳарфиға йўлиққанда биринчисини иккинчисининг ичига киргизиб, икки ҳаракат миқдорича ғунна ушлаб туриш.

Мисоллар:

Ҳумаза-8. **إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ** (عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ)

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُيُوتَهُ عَلَى تَقْوَىٰ مِنْ أَلَلِهِ
وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُيُوتَهُ عَلَىٰ شَفَا
جُرْفٍ هَاكِ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

(Тавба-109)

Қуръон ўқиш қоидалари

САВОЛ: Ихфои шафавиййа нима?

ЖАВОБ: Сукунли “мим” “ба” ҳарфига йўлиққанда, “мим”ни “ба” ҳарфининг чиқадиған жойига яшириб, икки ҳаракат миқдорича ғунна ушлаб туриш.

Мисоллар:

(Фил-4) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ

وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَّا لَهُمْ بِذَلِكَ

(Зухруф-20) مِّنْ عِلْمٍ إِنَّ هُمَا إِلَّا يَخْرُصُونَ

САВОЛ: Изҳори шафавиййа нима?

ЖАВОБ: Сукунли “мим” “мим” билан “ба” ҳарфидан бошқа ҳарфларга йўлиққанда, “мим”ни билдириб ўқиш.

Мисоллар:

(Кафирун-6) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

16-ДАРС

МАД ҲАРФЛАРИ

САВОЛ: Мад нима?

ЖАВОБ: Ҳарфни талаффуз қилганда товушни чўзиб ўқиш.

САВОЛ: Мад ҳарфлари нечта?

ЖАВОБ: Мад ҳарфлари 3 та:

ا - و - ي (وَائِ)

САВОЛ: “Алиф” қачон мад бўлади?

ЖАВОБ: “Алиф” сукунли бўлиб, ўзидан аввалги ҳарф фатҳали бўлганда мад бўлади, яъни чўзиб ўқилади.

Мисол: اِيَّاكَ - مَالِكَ

САВОЛ: “Вав” қачон мад бўлади?

ЖАВОБ: “Вав” сукунли бўлиб, ўзидан аввалги ҳарф заммали бўлганда мад бўлади.

Мисол: كُونُوا - قُولُوا

САВОЛ: “Йа” қачон мад бўлади?

ЖАВОБ: “Йа” сукунли бўлиб, ўзидан аввалги ҳарф касрали бўлганда мад бўлади.

Мисол: لَفِي - نَعِيم

17-ДАРС

САБАБИ МАД

САВОЛ: Сабаби мад нима?

ЖАВОБ: Мад ҳарфларининг бир алиф – икки ҳаракатдан ортиқ чўзилишига сабаб бўладиган белги.

САВОЛ: Сабаби мад нечта?

ЖАВОБ: 2 та: 1. Ҳамза ва 2. Сукун.

САВОЛ: Сукун неча хил бўлади?

ЖАВОБ: 2 хил бўлади: 1) Лозим сукун;
2) Ориз сукун.

САВОЛ: Лозим сукун қандай сукун?

ЖАВОБ: Аввалдан бор бўлиб, доимо турадиган сукун.

Мисоллар:

الصَّاحَّةُ - الضَّالِّينَ - يَتَمَاسَا
الصَّاحْخَةُ - الضَّالِّينَ - يَتَمَاسَا

Мазкур сўзларда ташдид ичидаги биринчи “хо”, биринчи “лам” ва биринчи “син”ларнинг сукуни лозим сукундир.

САВОЛ: Ориз сукун қандай сукун?

ЖАВОБ: Вақф қилиш сабабли пайдо бўладиган сукундир. Агар сўз ўзидан кейин-

ги жумлага улаб ўқилса, унда ўз ҳаракатига биноан ўқилаверади. Мисоллар:

اَلْعَالَمِيْنَ (اَلْعَالَمِيْنَ) * اَلرَّحِيْم (اَلرَّحِيْم)
اَلنَّاسِ (اَلنَّاسِ) *

Мазкур сўзлар охиридаги “нун”, “мим” ва “син”ларнинг сукуни ориз сукундир.

18-ДАРС

МАДНИНГ ТУРЛАРИ.

МАДДИ ТАБИИЙ

САВОЛ: Мад неча турли бўлади?

ЖАВОБ: Мад 7 хил бўлади. Мадди табиий, мадди муттасил, мадди мунфасил, мадди лозим, мадди ориз, мадди лини лозим, мадди лини ориз.

САВОЛ: Мад қачон табиий бўлади?

ЖАВОБ: Мад ҳарфидан кейин сабаби мад келмаса, мадди табиий бўлади.

САВОЛ: Мадди табиий қанча чўзилади?

ЖАВОБ: Икки ҳаракат миқдорида чўзилади. (Икки ҳаракат миқдори бир алифга тенг)

Мисоллар:

أَوْتَيْنَا - أَوْذُوا - آمَنَ

19-ДАРС

МАДДИ МУТТАСИЛ

САВОЛ: Мад қачон муттасил бўлади?

ЖАВОБ: Мад ҳарфидан кейин сабаби

мад ҳамза (ء) бўлиб, иккиси бир калимада келса, мадди муттасил бўлади.

САВОЛ: Нима учун “мадди муттасил” дейилади?

ЖАВОБ: Мад ҳарфи билан “ҳамза” (ء) бир сўзда келгани учун “мадди муттасил” дейилади.

САВОЛ: Мадди муттасил қанча миқдорда чўзилади?

ЖАВОБ: Мадди муттасилни тўрт-беш ҳаракат миқдорида чўзиш шарт.

Мисоллар:

الْمَلَايِكَةُ * خَايِفًا * أَوْلَايِكَ * سُوءُ * جَاءَ * جِيءَ

جَنَّتْ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ
وَزُرِّيَّتِهِمُ وَالْمَلَايِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾

(Роъд-23)

20-ДАРС

МАДДИ МУНФАСИЛ

САВОЛ: Мад қачон мунфасил бўлади?

ЖАВОБ: Мад ҳарфидан кейин келган сабаби мад ҳамза (ء) бўлиб, бошқа сўз бошида келса, мадди мунфасил бўлади.

САВОЛ: Мадди мунфасил қанча миқдорда чўзилади?

ЖАВОБ: Мадди мунфасилни икки, беш ҳаракат чўзилади.

Мисоллар:

إِنَّا أَعْطَيْنَا - إِنِّي آمَنْتُ - يَا أَيُّهَا - إِنَّا أَوْحَيْنَا

ҚЎШИМЧА

(“вав” ва “йа” муқаддара ёки “ҳа” замининг кичик мадди)

Сўзларнинг охирида келган (ه - هُ) ҳарф (яъни сўзнинг ўзагида бўлмаган замир-олмош)ларидан аввалги ҳарф ҳаракатли бўлса, (ه) нинг заммасига бир “вав”, (ه) нинг касрасига бир “йа” орттириб, икки ҳаракат миқдорида чўзиб ўқилади. Бу

Куръон ўқиш қоидалари

кичик сила мад бўлиб, икки ҳаракат миқдорича чўзилади. Агар ушбу ҳарфлардан аввалги ҳарф ҳаракатли бўлса ва кейинги ҳарф ҳаракатли ҳамза бўлса катта сила мад бўлиб, мунфасил мад ҳукмида бўлади.

Кичик сила мадга мисол:

إِنَّهُوَ (إِنَّهُوَ) - مَالُهُ (مَالُهُ)
بِهِ (بِهِ) - هَذِهِ (هَذِهِ)

Катта сила мадга мисол:

(Балад-7)

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ

Эслатма: Қуйидаги ҳолатларда “ه” замири чўзилмайди:

1. يَرْضَهُ لَكُمْ оятида, шартлар тўлиқ бўлса ҳам чўзилмайди.

2. “ه” ҳарфи сўзнинг аслий ҳарфларида бўлса ҳам чўзилмайди.

Мисол: فَوَاكِهُ وَهُمْ

21-ДАРС

МАДДИ ЛОЗИМ

САВОЛ: Мад қачон лозим бўлади?

ЖАВОБ: Мад ҳарфидан кейин келган сабаби мад сукуни лозим бўлса, мадди лозим бўлади.

САВОЛ: Мадди лозим қанча миқдорда чўзилади?

ЖАВОБ: Олти ҳаракат миқдорида чўзиш вожиб.

وَلَا الضَّالِّينَ - (وَلَا الضَّالِّينَ)

الصَّاحَّة - (الصَّاحَّة)

- يَتَمَّاسَا - (يَتَمَّاسَا)

الْم - (أَلِفْ لَامْ مِيمْ) - ق - (قَافْ)

ن - (نُونْ) - ص - (صَادْ)

يَس - (يَاسِينْ) - الْحَاقَّة - (الْحَاقَّة)

تَأْمُرُونِي - (تَأْمُرُونِي)

22-ДАРС

МАДДИ ОРИЗ

САВОЛ: Мад ориз қачон бўлади?

ЖАВОБ: Мад ҳарфидан кейин келган сабаби мад сукуни ориз бўлса, мадди ориз бўлади.

САВОЛ: Мадди ориз қанча миқдорда чўзилади?

ЖАВОБ: Мадди оризни икки, тўрт ёки олти ҳаракат миқдорида чўзиш жоиз.

الرَّحِيمِ (الرَّحِيمِ) - رَبِّ الْعَالَمِينَ (رَبِّ الْعَالَمِينَ)
نَسْتَعِينُ (نَسْتَعِينُ) - وَالنَّاسِ (وَالنَّاسِ)
يَوْمَ الدِّينِ (يَوْمَ الدِّينِ) - لَا يَعْلَمُونَ (لَا يَعْلَمُونَ)

23-ДАРС

МАДДИ ЛИНИ ЛОЗИМ ВА МАДДИ ЛИНИ ОРИЗ

САВОЛ: Мадди лин нима?

ЖАВОБ: Юмшоқ мад ҳарфлари.

САВОЛ: Лин (юмшоқ) ҳарфлар нечта?

ЖАВОБ: 2 та: сукунли “вав” ва сукунли “йа” ҳарфлари.

САВОЛ: Бу ҳарфлар қачон мадди лин бўлади?

ЖАВОБ: Бу ҳарфлардан аввалги ҳарф фатҳали бўлганда:

Мисоллар:

قُرَيْشٌ - قَوْمٌ - خَوْفٌ - شَيْءٌ
وَالصَّيْفِ - عَلَيْهِ - وَلَا نَوْمٌ - بِالْغَيْبِ

Бу сўзлардаги “вав” ва “йа” ҳарфлари юмшоқ товуш билан чўзилади.

САВОЛ: Мад қачон лини лозим бўлади?

ЖАВОБ: Лин ҳарфи сукуни лозимга йўлиққанда мадди лини лозим бўлади.

САВОЛ: Мадди лини лозим қанча миқдорда чўзилади?

ЖАВОБ: Олти ҳаракат миқдорида чўзиш шарт.

Мисоллар:

كَهْيَعَصَ - حَمَّ عَسَقَ

Мазкур оятлардаги “عَيْنُ”нинг “йа”си.

САВОЛ: Мад қачон лини ориз бўлади?

ЖАВОБ: Лин ҳарфи сукуни оризга йўлиққанда мадди лини ориз бўлади.

САВОЛ: Мадди лини ориз қанча миқдорда чўзилади?

ЖАВОБ: Икки, тўрт ёки олти ҳаракат миқдорида чўзиш жоиз.

Мисоллар:

مِنْ خَوْفٍ (مِنْ خَوْفٍ)

دَايِرَةُ السَّوْءِ (دَايِرَةُ السَّوْءِ)

وَلَا نَوْمٌ (وَلَا نَوْمٌ) - وَالصَّيْفِ (وَالصَّيْفِ)

24-ДАРС

“АЛЛОҲ” ЛАФЗИ

САВОЛ: “Аллоҳ” лафзининг “лам”ида қандай қоида бор?

ЖАВОБ: 1. Тафхим ва 2. Тарқиқ.

САВОЛ: Тафхим нима?

ЖАВОБ: Йўғон ўқиш.

САВОЛ: Тарқиқ нима?

ЖАВОБ: Ингичка ўқиш.

САВОЛ: “Аллоҳ” лафзининг “лам”и қачон тафхим (йўғон) ўқилади?

ЖАВОБ: Бу лафздан аввалги ҳарф замма ёки фатҳали бўлса.

Мисоллар:

مِنْ اللَّهِ * إِنَّ اللَّهَ * رَسُولُ اللَّهِ * عَبْدُ اللَّهِ *
هُوَ اللَّهُ * نَصْرُ اللَّهِ

САВОЛ: “Аллоҳ” лафзининг “лам”и қачон тарқиқ (ингичка) ўқилади?

ЖАВОБ: Бу лафздан аввалги ҳарф касрли бўлса.

Мисоллар:

بِاللّٰهِ - بِاِذْنِ اللّٰهِ - لِلّٰهِ

25-ДАРС

“РО” ҲАРФИНИНГ ТАФХИМИ

САВОЛ: “Ро” ҳарфида нечта қоида бор?

ЖАВОБ: 2 та: тафхим ва тарқиқ.

САВОЛ: Қандай ҳолатда тафхим бўлади?

ЖАВОБ: Олти ҳолатда тафхим бўлади ва “ро” йўғон қилиб ўқилади.

1) “Ро” фатҳали ёки заммали бўлса:

بِرَبِّكُمْ - رَحِيمٌ - أَرَأَيْتَ - رُزِقُوا -
كَفَرُوا - رُوحُ الْقُدُسِ

2) “Ро” сукунли бўлиб, ундан аввалги ҳарф фатҳали ёки заммали бўлса:

مَرِيْمٌ - وَالْأَرْضَ - قُرْآنٌ - أَرْسَلَ

3) “Ро” сукунли бўлиб, кейинги ҳарф истеъло ҳарфи бўлса:

لَبَّالْمِرْصَادِ - فِرْقَةٍ - قِرْطَائِسِ

4) “Ро” сукунли бўлиб, ўзидан аввалги ҳарф касрали бўлса ва касраси оризий (кейин пайдо бўлган) ёки бошқа сўзда бўлса:

إِرْجِعُوا - إِرْكَعُوا - أُمُّ ارْتَابُوا

5) “Ро” сукун билан тўхталиб, ундан аввалги ҳарф истеъло ҳарфидан ва у ҳам сукунли бўлса:

عَيْنَ الْقِطْرِ

6) “Ро” сукун билан тўхталиб, ундан аввалги ҳарф ҳам сукунли, ундан аввалги ҳарф эса фатҳали ёки заммали бўлса:

وَالْفَجْرِ بِالْكَفْرِ وَالْعَصْرِ

26-ДАРС

“РО” ҲАРФИНИНГ ТАРҚИҚИ

САВОЛ: “Ро” қандай ҳолатда тарқиқ бўлади?

ЖАВОБ: Тўрт ҳолатда тарқиқ бўлади ва “ро” ингичка қилиб ўқилади.

1) “Ро” касрали бўлса:

رَجَالٌ - رِزْقًا

2) “Ро” сукунли бўлиб, ўзидан аввалги ҳарф касрали бўлса:

وَاعْفِرْ

3) “Ро” сукун билан тўхталиб, унинг аввалги ҳарфи “ҳарфи лин” бўлса:

خَيْرٌ

4) “Ро” сукун билан тўхталиб, аввалги ҳарфи ҳам сукунли, ундан аввалги ҳарфи касрали бўлса:

السَّحَرُ - الْحِجْرُ - الذِّكْرُ

Эслатма: Қуръони каримнинг Шуъаро сураси 63-оятидаги **فِرْقٍ** калимасида “ро” йўғон ёки ингичка ўқилиши жоиз. Бунда “ро” ҳарфи сукунли бўлиб, аслий касрадан кейин келса ва ундан кейин истеъло ҳарфи касрали бўлса, “ро”ни ингичка ёки йўғон ўқиш жоиз. Бу ҳолатга Қуръони каримда бундан бошқа мисол йўқ.

27-ДАРС

ИДҒОМИ МИСЛАЙН

САВОЛ: Идғоми мислайн нима?

ЖАВОБ: Исмда ва махражда бир бўлган икки ҳарф бир-бирига йўлиқиб, аввалгисини кейингисининг ичига киргизиб ўқиш “Идғоми мислайн”дир.

Мисоллар:

قَدْ دَخَلُوا (قَدْ دَخَلُوا) - بَلْ لَا (بَلَّا)
رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ (رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ)
لَنْ نَصْبِرَ (لَنَصْبِرَ)

Эслатма: Чўзиқ “вав” ва “йа” ҳарфлари ўз жинсига йўлиққанида юқоридаги мисоллар каби идғом қилинмайди:

Мисол:

الَّذِي يُوسُوسُ

Ташдид билан ўқиладиган ҳарфларнинг ҳар бирида идғоми мислайн бўлиб, “нун” билан “мим” икки ҳаракат миқдорида ғунна билан ўқилади.

Мисол:

إِنَّ - إِنَّنَ * لَمَّا - لَمَّا

“Нун” билан “мим”дан бошқа ҳарфларда ғуннасииз ўқилади.

Мисол:

ضَلَّ - رَبَّ

28-ДАРС

ИДҒОМИ МУТАЖОНИСАЙН

САВОЛ: Идғоми мутажонисайн нима?

ЖАВОБ: Битта махраждан чиқадиган, аммо исмда турлича бўлган икки ҳарф бир-бирига йўлиқиб, аввалгиси суқунли бўлган вақтда, аввалгисини кейингисининг ичига киргизиб ўқиш “Идғоми мутажонисайн”дир.

САВОЛ: Бундай ҳарфлар нечта махражга бўлинади?

ЖАВОБ: Учта махражга бўлинади.

САВОЛ: Биринчи махраж қайси?

ЖАВОБ: “Дал” - د, “та” - ت ва “то” - ط ҳарфларининг махражлари.

Мисоллар:

مَا وَعَدْتُمْ (مَا وَعَثْتُمْ) - لَئِنْ بَسَطْتَ (لَئِنْ بَسَّتَ)

قَدْ تَبَيَّنَ (قَتَّبَيْنَ) - أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا

(أُجِيبَدَّعْوَتُكُمَا)

САВОЛ: Иккинчи махраж қайси?

ЖАВОБ: “Зал” - ذ, “са” - ث ва “зо” - ظ
ҳарфларининг махражлари.

Мисоллар:

إِذْ ظَلَمُوا (إِظْلَمُوا) - يَلْهَثْ ذُلِكَ (يَلْهَذُّكَ)

САВОЛ: Учинчи махраж қайси?

ЖАВОБ: “Ба” - ب ва “мим” - م ҳарфла-
рининг махражлари.

Мисоллар:

ارْكَبْ مَعَنَا - (ارْكَبْ مَعَنَا)

29-ДАРС

ИДҶОМИ МУТАҚОРИБАЙН

САВОЛ: ИдҶоми мутақорибайн нима?

ЖАВОБ: Исмда ёки махражда бир-бирига яқин бўлган икки ҳарф бир ерда келиб, аввалгиси сукунли бўлган вақтда, аввалгисини кейингисининг ичига киргизиб ўқиш “ИдҶоми мутақорибайн”дир.

САВОЛ: Исмда бир-бирига яқин бўлган ҳарфлар қайси?

ЖАВОБ: “Қоф” - ق ва “каф” - ك ҳарфлари.

Мисоллар:

Фуссилат -20. أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ (أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ)

САВОЛ: Махражда бир-бирига яқин бўлган ҳарфлар қайси?

ЖАВОБ: “Лам” - ل ва “ро” - ر ҳарфлари.
Мисоллар:

Тоҳа -114. وَقُلْ رَبِّ (وَقُرَّب)

30-ДАРС

ИДҒОМИ ШАМСИЙҲА

САВОЛ: Идғоми шамсиййа нима?

ЖАВОБ: ال – “алиф-лам”дан кейин 14 та шамсиййа ҳарфларининг бири келса, “лам”ни кейинги ҳарфнинг ичига киргизиб ўқиш.

САВОЛ: Шамсиййа ҳарфлари қайсилар?

ЖАВОБ: Қуйидагилар:

ت ث د ذ ر ز س ش
ص ض ط ظ ل ن

Мисоллар:

التَّيْنُ، الثَّمَرُ، الدَّهْرُ، الذِّكْرُ، الرَّحِيمُ،
السَّمَاءُ، الشَّمْسُ، النُّورُ

САВОЛ: Изҳори қамариййа нима?

ЖАВОБ: ال – “алиф-лам”дан кейин 14 та қамариййа ҳарфларининг бири келса, “лам”ни билдириб ўқиш.

САВОЛ: Қамариййа ҳарфлари қайсилар?

ЖАВОБ: Қуйидаги 14 та ҳарфлар:

ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك
م و ه ي

اِبْنِ حَجَّكَ وَ خِفْ عَقِيْمَهُ

Мисоллар:

الْبَلَدُ، الْجَنَّةُ، الْحَبُّ، الْخَوْفُ، الْفِيلُ، الْوَحْيُ

31-ДАРС

ВАҚФ (ТЎХТАШ)

САВОЛ: Вақф нима?

ЖАВОБ: Оятлар орасида тўхтаб нафас олиш.

САВОЛ: Қандай ўринларда вақф қилинади?

ЖАВОБ: Қуйидаги ج, ه, و, белгиларидан бири бўлган ўринларда вақф қилинади.

САВОЛ: Вақф неча хил бўлади?

ЖАВОБ: 3 хил: сукунли “ҳа”, “алиф” ва “сукун” билан.

САВОЛ: Қандай ўринларда сукунли “ҳа” билан вақф қилинади?

ЖАВОБ: Вақф қилинадиган калима-

нинг охирида ة – ة бўлса, юмшоқ сукунли

– ه, ه - ҳ деб вақф қилинади.

Мисоллар: (қавс ичида вақф қилинганда ўқилиши берилган)

الْوَاقِعَةُ (الْوَاقِعَةُ)، الْحَاقَّةُ (الْحَاقَّةُ)، مَرْفُوعَةٌ (مَرْفُوعَةٌ)، حَامِيَةٌ (حَامِيَةٌ)، الصَّلَاةُ (الصَّلَاةُ)

САВОЛ: Қачон “алиф” билан вақф қилинади?

ЖАВОБ: Вақф қилинадиган сўзларнинг охирида фатҳали танвин ёки “алиф” бўлса, “алиф” билан вақф қилинади.

Мисоллар: (қавс ичида вақф қилинганда ўқилиши берилган)

بَصِيرًا (بَصِيرًا)، عَمَلًا (عَمَلًا)، أَفْوَاجًا (أَفْوَاجًا)، أَخْبَارَهَا (أَخْبَارَهَا)، ضَبْحًا (ضَبْحًا)، عُقْبَاهَا (عُقْبَاهَا)

САВОЛ: “Сукун” билан қачон вақф қилинади?

ЖАВОБ: Юқорида ўтган икки кўринишдан бошқа ўринларда сукун билан вақф қилинади.

Мисоллар: (қавс ичида вақф қилинганда ўқилиши берилган)

عَلِيمٌ (عَلِيمٌ)، رَبِّ الْعَالَمِينَ (رَبِّ الْعَالَمِينَ)
تَعْبُدُونَ (تَعْبُدُونَ)، الْفَلَقِ (الْفَلَقِ)
الصَّمَدُ (الصَّمَدُ)

Эслатма: Маъно қандай бўлишидан қатъий назар, ҳар бир оятнинг охирида тўхташ жоиз.

САВОЛ: ^{عُ}أَيَّ калимасида қандай вақф қилинади?

ЖАВОБ: 3 ўринда сукунли “х” билан (^{عُ}أَيَّ) тўхталади:

1) Нур сурасининг 31-оятида:

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

2) Зухруф сурасининг 49-оятида:

وَقَالُوا يَتَّيَّهَ السَّاحِرُ أَدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ
إِنَّا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

3) Роҳман сурасининг 31-оятида:

سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهُ الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾

САВОЛ: Қандай ҳолатларда тўхташ мумкин эмас?

ЖАВОБ: Маъноси тугамай тўхташ ва мақсад қилинган нарсанинг аксига тўхташ. Мажбур бўлмаганда бундай тўхташ ҳаром ҳисобланади.

ВАҚФ (ТЎХТАШ) АЛОМАТЛАРИ

(Мадина мусҳафлари асосида)

	Тўхташ лозим
	Тўхташ мумкин эмас
	Тўхташ жоиз, лекин қўшиб кетиш афзал.
	Тўхташ жоиз ва афзал
	Бу икки белгининг бирида тўхташ мумкин.
	Тўхташ жоиз
	Сукун
	Сажда ояти
	Сакта – икки калима орасида нафас олмасдан бироз тўхташ.

32-ДАРС

САКТА

САВОЛ: Сакта нима?

ЖАВОБ: Икки калима орасида нафас олмасдан бироз тўхташ.

САВОЛ: Қуръони каримда нечта сакта ўрни мавжуд?

ЖАВОБ: Тўртта сакта ўрни мавжуд.

САВОЛ: Қайси сураларда мавжуд?

ЖАВОБ: Каҳф, Ёсин, Қиёмат ва Мутоффиийн сураларида.

САВОЛ: Каҳф сурасининг қайси калималарида сакта қилинади?

ЖАВОБ: Каҳф сурасидаги **عَوَجًا قَيِّمًا** калималари орасида сакта қилинади.

САВОЛ: Ўқилиши қандай?

ЖАВОБ: **عَوَجًا**ни **قَيِّمًا**га ихфо қилмасдан, нафас олмасдан бироз тўхтаб, сўнгра **قَيِّمًا** ўқилади.

САВОЛ: Ёсин сурасида-чи?

ЖАВОБ: Ёсин сурасида **مِنْ مَرْقَدِنَا** билан **هَذَا** орасида сакта қилинади.

САВОЛ: Бу қандай ўқилади?

ЖАВОБ: **مِنْ مَرْقَدِنَا** ни ўқиб, нафас олмасдан бироз тўхтаб, сўнгра **هَذَا** ни ўқийди. Масалан: **مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا**

САВОЛ: Қиёмат сурасида-чи?

ЖАВОБ: Қиёмат сурасида **وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ** деганда **مَنْ** билан **رَاقٍ** орасида сакта қилинади.

САВОЛ: Бу қандай ўқилади?

ЖАВОБ: **مَنْ** ни ўқиб, нафас олмасдан бироз тўхтаб, сўнгра **رَاقٍ** ни ўқийди.

САВОЛ: Мутоффикийн сурасида-чи?

ЖАВОБ: Мутоффикийн сурасида

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ деганда **بَلْ** билан **رَانَ** орасида сакта қилинади.

САВОЛ: Бу қандай ўқилади?

ЖАВОБ: **بَلْ** ни ўқиб, нафас олмасдан бироз тўхтаб, сўнгра **رَانَ** ни ўқийди.

33-ДАРС

ТИЛОВАТ САЖДАСИ

САВОЛ: Тиловат саждасининг ҳукми нима?

ЖАВОБ: Сажда оятини ўқиган ёки тинлаган киши сажда қилиши вожибдир.

САВОЛ: Тиловат саждаси қанда қилинади?

ЖАВОБ: Сажда ояти ўқилгандан кейин таҳорат ила қиблага юзланиб: “Аллоҳу акбар”, деб тўғри саждага борилади, уч марта тасбиҳ айтиб, яна “Аллоҳу акбар” деб саждадан турилади ва тиловат саждаси дуоси ўқилади.

САВОЛ: Тиловат саждаси дуоси қандай?

ЖАВОБ: “Юзим уни куч ва қудрати билан яратилган, (ундаги) қулоқ ва кўзни очган Зотга сажда қилди”. Арабчаси қуйидагича:

سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ
وَبَصَرَهُ، بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ

САВОЛ: Кимларга тиловат саждаси қилиш вожиб бўлади?

ЖАВОБ: Намоз фарз бўлган кишига вожиб.

САВОЛ: Тиловат саждасининг дуруст бўлиш шарти нима?

ЖАВОБ: Катта ва кичик бетаҳоратликдан пок бўлиш, кийим ва саждагоҳ пок бўлиши, қиблага юзланиш, аврат тўсилган бўлиши ва ният. Намозни бузадиган амаллар тиловат саждасини ҳам бузади.

САВОЛ: Сажда оятлари нечта?

ЖАВОБ: Сажда оятлари 14 та.

САВОЛ: Сажда оятлари қайсилар?

ЖАВОБ: 1. Аъроф сурасининг 206-ояти.

2. Раъд сурасининг 15-ояти.

3. Наҳл сурасининг 49-ояти.

4. Исро сурасининг 109-ояти.

5. Марям сурасининг 58-ояти.

6. Ҳаж сурасининг 16-ояти.

7. Фурқон сурасининг 60-ояти.

8. Намл сурасининг 24-ояти.

9. Сажда сурасининг 15-ояти.

10. Сод сурасининг 24-ояти.

11. Фуссилат сурасининг 37-ояти.

12. Нажм сурасининг 62-ояти.

13. Иншиқоқ сурасининг 21-ояти.

14. Аъла сурасининг 19-ояти.

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

МУНДАРИЖА

МУҚАДДИМА	3
ҚУРЪОН ТИЛОВАТИНИНГ ОДОБЛАРИ.....	9
1-ДАРС. ҚУРЪОНИ КАРИМ ВА ТАЖВИД ҲАҚИДА	10
2-ДАРС. ИСТИЪОЗА ВА БАСМАЛА.....	12
3-ДАРС. АРАБ АЛИФБОСИ ҲАРФЛАРИ.....	13
4-ДАРС. ИСТЕЪЛО ВА ИСТИФОЛА ҲАРФЛАРИ (йўғон ва ингичка ўқиладиган ҳарфлар).....	13
5-ДАРС. ИСТИФОЛА ҲАРФЛАРИ.....	15
6-ДАРС. НУТҚ АЪЗОЛАРИ ВА ҲАРФЛАРНИНГ ТАЛАФФУЗ ҚИЛИШ ЎРИНЛАРИ. ҲАРФЛАР- НИНГ МАХРАЖЛАРИ.....	16
7-ДАРС. ҲАРАКАТ, СУКУН, СУКУНЛИ “НУН” ВА ТАНВИН.....	20
8-ДАРС. ҚАЛҚАЛА ҲАРФЛАРИ.....	21
9-ДАРС. ҲАМС ВА СОФИР ҲАРФЛАРИ.....	21
10-ДАРС. ИЗҲОР.....	23
11-ДАРС. ИҚЛОБ.....	24
12-ДАРС. ИДҒОМ-ҒУННАЛИ ИДҒОМ.....	25
13-ДАРС. ҒУННАСИЗ ИДҒОМ.....	27
14-ДАРС. ИХФО-ҒУННАЛИ ИХФО ҲАРФЛАРИ:.....	28
15-ДАРС. СУКУНЛИ МИМ.....	30
16-ДАРС. МАД ҲАРФЛАРИ.....	32

17-ДАРС. САБАБИ МАД.....	32
18-ДАРС. МАДНИНГ ТУРЛАРИ. МАДДИ ТАБИЙЙ.....	34
19-ДАРС. МАДДИ МУТТАСИЛ.....	35
20-ДАРС. МАДДИ МУНФАСИЛ.....	36
21-ДАРС. МАДДИ ЛОЗИМ.....	38
22-ДАРС. МАДДИ ОРИЗ.....	39
23-ДАРС. МАДДИ ЛИНИ ЛОЗИМ ВА МАДДИ ЛИНИ ОРИЗ.....	39
24-ДАРС. “АЛЛОҲ” ЛАФЗИ.....	41
25-ДАРС. “РО” ҲАРФИНИНГ ТАФХИМИ.....	42
26-ДАРС. “РО” ҲАРФИНИНГ ТАРҚИҚИ.....	43
27-ДАРС. ИДҒОМИ МИСЛАЙН.....	45
28-ДАРС. ИДҒОМИ МУТАЖОНИСАЙН.....	46
29-ДАРС. ИДҒОМИ МУТАҚОРИБАЙН.....	48
30-ДАРС. ИДҒОМИ ШАМСИЙЙА.....	49
31-ДАРС. ВАҚФ (ТЎХТАШ).....	50
ВАҚФ (ТЎХТАШ) АЛОМАТЛАРИ.....	57
32-ДАРС. САКТА.....	54
33-ДАРС. ТИЛОВАТ САҲДАСИ.....	56

Абдулҳаким қори
Комилжон ўғли

ТАЖВИД

(ҚУРЪОН ЎҚИШ ҚОИДАЛАРИ)

Муҳаррир:
Алишер Назар
Техник муҳаррир:
Аббос Аҳмад
Мусахҳиҳ:
Гулноз Мўминова
Дизайнер:
Дилмурод Жалилов

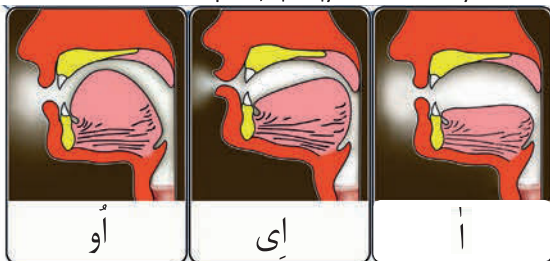
"Имом Бухорий халқаро маркази" нашриёти
Лицензия рақами АІ №312 14.03.2009 йил.

Теришга 2018 йил 21 майда берилди.
Босишга 2018 йил 01 июнда рухсат этилди.
Бичими: 70x90 1/32. «Virtec Times» гарнитурасида
офсет босма усулида офсет қоғозида босилди.
2.75 шарт. б.т. 2.2. ҳисоб нашр. таб.
Адади 30 000 нусха. 18-сон буюртма.

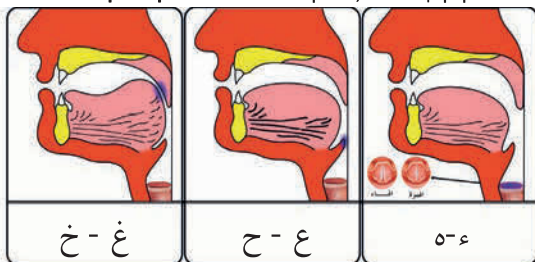
“Hilol Media” МЧЖ матбаа бўлимида чоп этилди.
Қорхона манзили: Тошкент шаҳри, Учтепа тумани,
Шараф ва Тўқимачи кўчалари кесишуви.

АРАБ ТИЛАДА 29 ТА ҲАРФ БЎ- ЛИБ, УШБУ ҲАРФЛАР 5ТА АЪЗО- ДА 17 ТА МАХРАЖДАН ЧИҚАДИ

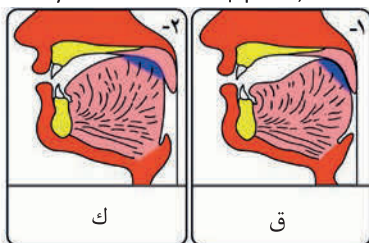
I.ЖАВФ - 1 та махраж, ҳалқум ва оғиз бўшлиғи

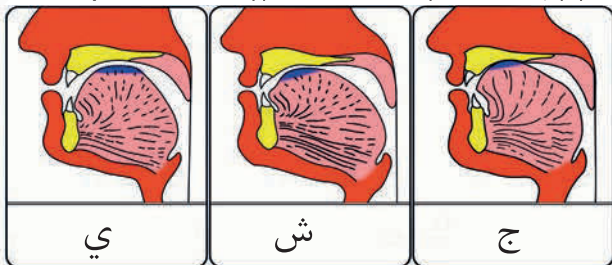
II. ҲАЛҚУМ - 3 та махраж, 6 та ҳарф

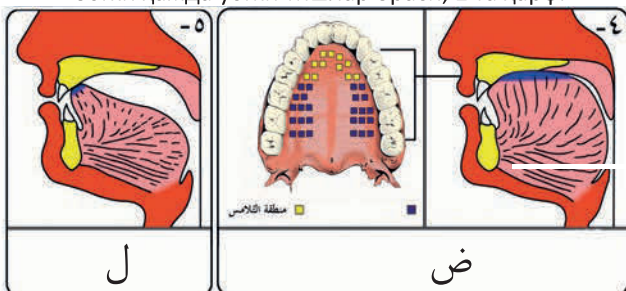
III.ТИЛ - 10 та махраж, 18 та ҳарф. **1- ва 2-махражлар:**
Тилнинг түби ва сал ташқариси, 2 та ҳарф.

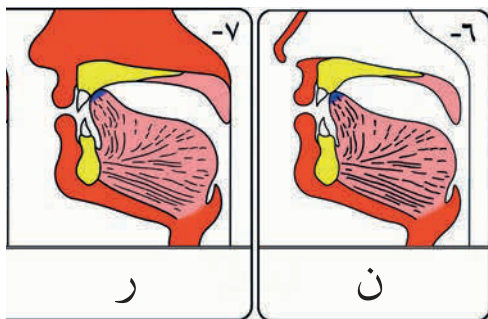
3-махраж: Тилнинг ўртаси, 1 та махраж, 3 та ҳарф.

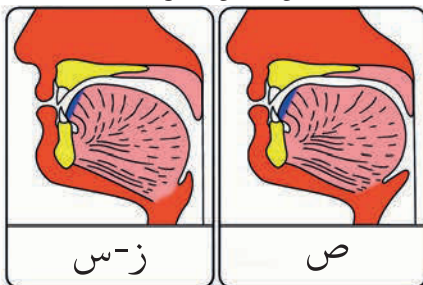
4- ва 5-махражлар: Тилнинг ўнг ва чап ёнлари билан остки ҳамда ўстки тишлар ораси, 2 та ҳарф.

6- ва 7-махражлар: Тилнинг учи. 2 ҳарфдан иборат.

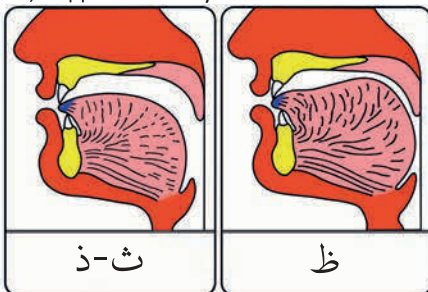

8-махраж: Тилнинг учи ҳамда юқори ва пастдаги тишлар ораси: «ز», «س», «ص» ҳарфлари

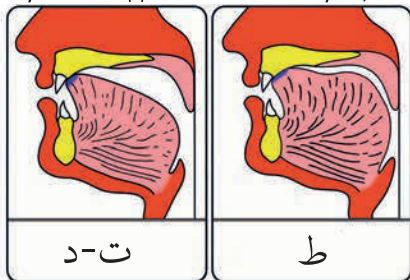
9-махраж:

Тилнинг учи, олдинги икки ўстки ва остки тишлар ораси

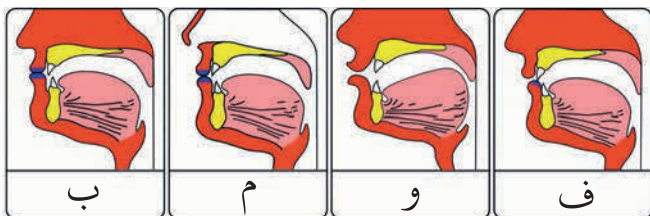

10-махраж:

Тилнинг учи ва олдинги икки тиш туби, 3 та ҳарф

IV. ИККИ ЛАБ - 2 та маҳраж, 4 та ҳарф

V. ДИМОҒ - 1 та маҳраж.

Ғунна – талаффузда товушнинг бурундан чиқиши

